

**Pr. asist. univ. dr. Petre Ștefan,
Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea din Craiova**

VALENȚE DEISTE ÎN GÂNDIREA LUI STEPHEN HAWKING

Abstract: *Today, the answer to the meaning of human existence is more uncertain than ever, not because of the denial of meaning, but because of the multitude of meanings and paths that are proposed.*

Paradoxically, the plurality of principles means their absence, just as polytheism is equivalent to atheism. Therefore, as far as the meaning of human existence is concerned, Stephen Hawking sometimes declares himself an atheist, but he basically promotes deism, which denies God by affirming Him. He denies God by affirming Him the way He is not. The science developed by Hawking provides the premises of a worship system, that is, a new religious view without God. He cannot give an accurate image of the human goal, because he cannot explain the origin of creation either. Hawking believes that the universe will end suddenly, but the Divine Revelation speaks not of the end but of transfiguration. In his way of describing reality, Hawking places God under human dignity, because he sees Him as an object that can be controlled. Finally, he sees the meaning of human existence in the complete knowledge of creation which could not give man more than any creature could.

Keywords: *origin and meaning of the human existence, Stephen Hawking, evolutionary theory, science, orthodox theology, deism.*

Introducere

În epoca noastră, se pare că lumea i-a încredințat preocupările sale pentru problema originii și sensului nostru lui Stephen Hawking, care a voit toată viața să demonstreze tocmai ceea ce pentru creștini este o evidență și un ABC al existenței lor. El credea că

„totuși, dacă descoperim într-adevăr o teorie completă, ea trebuie să poată fi înțeleasă în mare, cu timpul, în principiu de oricine, nu numai de câțiva oameni de știință. Atunci noi toți: filozofi, oameni de știință și

oameni obișnuiți, ar trebui să putem lua parte la discutarea problemei: de ce existăm noi și universul. Dacă găsim răspuns la această întrebare, el ar reprezenta triumful final al rațiunii umane – pentru că atunci am cunoaște gândirea lui Dumnezeu¹.

Mulți oameni se lasă amăgiți atunci când găsesc în sistemul de gândire al lui Hawking expresii care îl cuprind pe Dumnezeu și afirmă că profesorul britanic este un om de știință credincios și că nu este potrivit religiei. Trebuie contrazisă această optică, pentru că la Hawking, ca și la mulți oameni de știință și filozofi, Dumnezeu nu este o realitate personală, ci doar o idee, un obiect de investigație mort, ceea ce e tot una cu ateismul. Oricum, din multe alte afirmații ale lui Hawking se înțelege că în cercetarea sa științifică urmărește să-L elimine pe Dumnezeu din punctele-cheie ale ecuației universului: cauza sau originea, funcționalitatea și finalitatea acestuia.

Așadar, potrivit lui Hawking, până în zilele noastre omenirea orbecăie în întunericul neștiinței, situând-o într-o zonă suspendată între două mari necunoașteri: de unde provenim și încotro mergem sau de ce existăm. Cu orice teorie emisă, el promite că știința se apropie de dezlegarea acestei „enigme“. Numai că teoriile în știință, care la un moment dat păreau finale și absolute, sunt deconstruite mai târziu fie chiar de cei care le-au emis, fie de alții, ceea ce demonstrează că știința nu deține adevărul absolut și nici instrumentele pentru a-l investiga.

1. Stephen Hawking și sensul existenței umane

St. Hawking este unul dintre fervenții activismului științific din secolul nostru care preia pe umerii săi povara întrebărilor existențiale ale omenirii:

„Ne găsim într-o lume uimitoare. Dorim să găsim un sens pentru ceea ce vedem în jurul nostru și întrebăm: Care este natura universului? Care este locul nostru în univers și de unde a apărut el? De ce este așa cum este?“².

1. Stephen HAWKING, *Scurtă istorie a timpului. De la Big Bang la găurile negre*, traducere din engleză de Michaela Ciordaru, Ed. Humanitas, București, ³2001, p. 200.

2. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului...*, p. 196.

Preocuparea pentru asemenea întrebări tăioase este semnul cel mai evident al faptului că omul nu poate fi încadrat în acea "genealogie" evoluționistă a lui Darwin și a susținătorilor lui. Deși St. Hawking împărtășește teoria „selecției naturale” a lui Darwin, este totuși demn de laudă că și-a pus cu toată seriozitatea asemenea întrebări. Însă, eroarea lui de principiu stă tocmai în faptul că nu observă că de asemenea întrebări nu este capabil niciun alt organism viu din lume. Și în ce constă esența acestor întrebări? În întoarcerea asupra ta însuși, în interogarea propriului sine, în vorbirea cu sine, adică în conștiința propriei existențe. *Persona dicitur ens quod memoriam sui conservat*³. Această minune nu poate fi produsul niciunei evoluții a materiei, a organismelor, fie ea oricât de prelungită în timp. Este ceva care transcende materia; este un dat divin, este esența persoanei, creată după chipul lui Dumnezeu Cel Tri-Personal. Mai mult, taina persoanei nu stă numai în conștiința de sine, ci și în teleologia conștiinței. Omul nu se mulțumește doar cu faptul de a ști că există, ci caută și acel telos al existenței sale. Această căutare este sâmburele eshatologic intrinsec persoanei umane. De asemenea, profesorul Hawking trebuie apreciat și pentru faptul că prin acest fel de întrebări, incomode astăzi, se delimitează cumva de masa celor care se mulțumesc cu optica reduționistă a existenței necuvântătoarelor.

Privind din alt unghi de vedere, este clar că pentru Hawking răspunsul pe care ar trebui să îl găsească la întrebările sale nu poate veni decât din zona științei. El și-a concentrat investigațiile dincolo de sfera Pământului, în imensitatea galaxiilor și aici caută, prin observații și calcule, să ajungă la o explicație mecanicistă a originii, funcționării și evoluției întregului univers. Ca atare, așa cum el însuși afirmă, rezolvarea acestor enigme majore nu mai constituie apanajul filozofiei și al teologiei, ci al științei. În consecință, Hawking șterge cu buretele orice realizare cultural-religioasă de până la el și, având ca însoțitori din umbră doar pe Einstein și, eventual, pe Edwin Hubble, pornește prin întinericul galaxiilor în căutarea bortei (sursei) vântului, asemenea personajului din povestea lui Eminescu. Straniu este faptul că însăși

3. Persoana este entitatea care își amintește că este ea însăși.

știința este întemeiată sau propulsată de principii filozofice și se constituie într-un sistem filozofic și chiar cu pretenție de spiritualitate. În plus, lucrările principale ale lui St. Hawking sunt construite într-o manieră filozofică, pentru că în alt mod el nu poate să își comunice contemporaneității demersurile și idealurile sale. Prin știință el vrea să impună o anumită concepție de viață. Așadar, nesocotind majoritatea descoperirilor umane și divine anterioare, cu excepția celor care îi slujesc în conturarea teoriilor sale, Hawking crede că omenirea se află într-un întuneric total în ceea ce privește raportarea la acele întrebări existențiale. El spune că

„mai există încă o mulțime de lucruri despre univers pe care nu le știm sau pe care nu le înțelegem. Dar progresele remarcabile realizate mai ales în ultimii o sută de ani trebuie să ne însuflească încrederea că o înțelegere completă nu poate fi mai presus de puterile noastre. Nu putem fi condamnați să orbecăm pentru totdeauna în întuneric“⁴.

Într-adevăr, putem „orbeca în întuneric“ doar dacă nu vrem să folosim lumina cunoașterii dăruite nouă de Cel ce este „Lumina lumii“, dar dacă Îl avem pe El drept călăuză totul devine limpede, viața noastră prinde sens, fiecare lucru își descoperă în El rațiunea de a fi, iar universul întreg primește ceea ce Hawking caută, adică acele resorturi care stau la temelia lui. Pentru profesorul britanic nu este nimic relevant în faptul că Dumnezeu Se face Om, intră în istorie în modul cel mai umil cu putință, Își arată dragostea și puterea asupra omului și a creației materiale și Se înalță apoi la cer, arătând prin aceasta menirea creației.

Mai departe, Hawking vine cu alte asemenea afirmații:

„Vom răzbate și vom formula o teorie completă a universului. În acest caz, vom fi cu adevărat Stăpânii lui“⁵.

„Sper că vom găsi un model consistent care să descrie totul în univers. Dacă o vom face, va fi un adevărat triumf al rasei umane“⁶.

„Convingerea că universul este guvernat de o ordine pe care o putem percepe parțial acum și pe care o vom putea înțelege pe deplin într-un

4. S. HAWKING, *Visul lui Einstein și alte eseuri*, traducere de Gheorghe Stratan, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 14.

5. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 14.

6. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 56.

viitor nu prea îndepărtat. S-ar putea ca această speranță să nu fie decât un miraj; s-ar putea ca o teorie finală nici să nu existe și, chiar dacă ar exista vreuna, s-ar putea să n-o găsim. Dar este cu siguranță mai bine să ne zbatem pentru o înțelegere completă decât să abandonăm disperării spiritul omenesc⁷.

Se vede din cele de mai sus că discursul profesorului cunoaște niște trepte coborâtoare, el însuși reușind să-și tempereze entuziasmul poate prea încrezător, lăsând loc aceluia „dacă” și preferând condiționalul-optativ al verbului. La drept vorbind, încrederea pe care profesorul o are se întemeiază nu numai pe capacitățile pe care el le deține sau pe evoluția științei, ci în mare măsură pe structura „științifică”, „matematică”, „chimică”, pe funcționalitatea în baza unor legi fizice a creației. Altfel spus, natura creată îi oferă pe masă cercetătorului datele științei, date pe care omul de știință nerealist le consideră o proprietate exclusiv a sa. Omul de știință nu inventează ceva de la sine, nu produce realități noi, ci se folosește de datele preluate din creația lui Dumnezeu, descriind-o, adică ceea ce Creatorul a stabilit dintru începuturi⁸. Deci, natura vine în sprijinul omului de știință, inspirându-l. Același lucru este valabil și în cercetările asupra universului întreprinse de St. Hawking. Profesorul este animat de a descoperi o teorie științifică în baza căreia să explice totul în univers. Acest impuls îl primește pe măsură ce observă splendoarea universului și uimitoarea ordine a modului de funcționare a acestuia. El vrea să descopere o formulă, o teorie care să explice originea și funcționarea întregului univers *prin sine*. Observă, ca un cunoscător mult mai bun decât mulți dintre noi, faptul că structura și funcționarea universului sunt matematice și bazate pe legile fizicii și că acestea sunt perfect gândite. El crede că, mergând pe urmele acestor legi științifice, va ajunge la marea descoperire. Nu poate vedea dincolo de aceste legi perfecte. I se pare că sistemul lui științific ar fi desuet dacă L-ar recunoaște cu toată convingerea pe Dumnezeu ca arhitect, dar mai ales ca susținător al meca-

7. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, pp. 14-15.

8. Petre Țuțea spunea pe bună dreptate că „doar Dumnezeu e original, iar Aristotel nu e original, că nu face decât să descrie opera lui Dumnezeu. Dar Aristotel, nu încapă îndoială, e un geniu, pentru că descrie genial opera lui Dumnezeu” (***, 322 *de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 79).

nismului universului. Toate căile conduc la El, dar Hawking le refuză. După el, cunoașterea totală a misterului universal stă într-o evoluție a omenirii în aceste științe.

2. Eroarea de principiu a gândirii lui Stephen Hawking

Hawking urmărea să cunoască o lege esențială a universului pe baza căreia să descopere atât originea, cât și viitorul universului. El nu se lasă descurajat de ideea că începuturile creației sunt domeniul metafizicii și al religiei, ci crede „că și condițiile inițiale ale universului sunt potrivite ca subiect al studiului științific și al teoriei, tot așa cum sunt legile fizice locale”⁹. Însă și în acest sens profesorul comite o eroare fundamentală. *El vrea să cunoască începuturile plecând de la ceea ce îi indică prezentul*, dar se poticnește de multe ori în argumentația sa. Dacă acceptă teoria expansiunii universului a lui Edwin Hubble și ajunge, derulând timpul, la singularitatea numită Big Bang, conchide că ideea de Big Bang e bună pentru a explica un început, dar afirmă că „știința nu ar putea explica de ce a fost universul așa cum a fost el după big bang”¹⁰, adică de ce s-a dezvoltat așa de armonios și perfect orânduit. Hawking are momente de sinceritate când susține că are nevoie de Dumnezeu în completarea scenariului său, dar Îi conferă o sarcină pe care o vrea cercetătorul și nu pe care a voit-o Dumnezeu. Așadar, Hawking lasă să se înțeleagă faptul că originea universului deține ceva transcendent lui, care depășește legile științei. Afirmatia lui, întemeiată științific, este similară cu dogma creștină, potrivit căreia evenimentul creării lumii este acceptat prin credință, deoarece actul creării universului de către Dumnezeu este un act divin, mai presus de ceea ce noi putem investiga rațional. De aceea, a studia științific creația așa cum este ea *în prezent* este un lucru, iar a cunoaște originea acesteia, este cu totul altceva.

Afirmații de genul: „Creația lumii – faptul se uită prea des – nu este un adevăr de ordin filosofic (și științific), ci un articol de credință”¹¹ nu

9. ***, *322 de vorbe memorabile...*, p. 59.

10. ***, *322 de vorbe memorabile...*, p. 94.

11. Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere din limba franceză de pr. Vasile Răducă, Ed. Anastasia, 1995, p. 121.

trebuie să inducă ideea unei invitații la necunoaștere, la „orbecăire în întuneric”, potrivit expresiei lui Hawking, ci la un alt mod de a ne însuși acest adevăr, de a-l experia sau chiar de a-l vedea, așa cum doresc oamenii de știință să se convingă. Părintele profesor Ioannis Romanidis spune clar, potrivit întregii tradiții experiențiale a Bisericii, că

„cele despre creația lumii sunt cunoscute de cineva care a ajuns la îndumnezeire, pentru că în starea aceasta, el le vede pe cele ale Tatălui, dar și pe cele care sunt din nimic”¹².

Așadar, cunoașterea mai întâi a Tatălui oferă cunoașterea deplină și a creației, evident, în adevărurile ei esențiale, nu științific, sau, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, „cele văzute vor fi înțelese prin cele nevăzute”¹³. *Știința nu respectă ordinea priorității în cunoaștere. Ea vrea să cunoască creația fără Creator, deci fără a o pune în lumina Lui.* Rațiunea umană este nerăbdătoare și vrea să cuprindă totul în sfera ei de înțelegere. Din acest motiv, în perioada primară creștină, inițierea propunea însușirea lui Dumnezeu drept Creator *prin credință*, urmând ca apoi, treptat, să se ajungă și la *vedere*:

„Înainte de toate, *crede* (subl. n.) că Unul este Dumnezeu, Cel ce le-a zidit pe toate și a alcătuit și a făcut pe toate din nimic, Care le încapă pe toate, numai El rămânând neîncăput”¹⁴.

3. O nouă formă a teoriei evoluționiste, ca expresie a deismului științific

Recent s-a dezvoltat o nouă teorie evoluționistă, care privește universul în ansamblul său și ale cărei premise au fost oferite în urmă cu un secol, dar care a fost preluată și adaptată de unii cercetători, dintre care cel mai fervent este Stephen Hawking. Înainte de a prezenta de-

12. Ioannis ROMANIDES, *Teologia patristică*, traducere de pr. Gabriel Mândrilă, Ed. Metafraze, București, 2011, p. 244.

13. SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mistagogia*, 2, traducere de pr. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, pp. 7-8.

14. HERMA, *Păstorul*, Porunca I, în: *Scrierile Părinților apostolici*, traducere, note și indici de pr. Dumitru Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 298.

sign-ul acestei teorii, trebuie precizat faptul că Hawking era un adept fidel al darwinismului. Iată cum redă el sintetic crezul darwinist pe care și-l însușește fără rezerve:

„Răspunsul meu se bazează pe ideea selecției naturale a lui Darwin. Admit că pe pământ a apărut o formă primitivă de viață dintr-o combinație întâmplătoare de atomi. Această formă timpurie de viață a fost probabil o moleculă mare. Probabil că această moleculă nu a fost încă un ADN, deoarece șansele alcătuirii unei molecule întregi de ADN prin combinații întâmplătoare sunt mici.

Forma primitivă de viață a trebuit să se reproducă. Principiul de incertitudine și mișcările termice întâmplătoare ale atomilor au dat naștere unui număr de erori la reproducere. Cele mai multe erori au fost fatale pentru organismele respective: ele fie n-au supraviețuit, fie nu s-au putut reproduce. Astfel de erori nu au putut fi transmise generațiilor următoare, ci au dispărut. Din pură întâmplare, câteva erori au fost benefice. Organismele purtătoare ale acestor erori au fost favorizate supraviețuind și reproducându-se. Astfel, ele au avut tendința de a înlocui organismele inițiale neîmbunătățite [...]

Treptat, pe măsura continuării evoluției s-a ajuns la dezvoltarea sistemului nervos central [...] Rasa umană a ridicat evoluția pe o nouă treaptă. Noi semănăm foarte mult cu maimuțele și în ceea ce privește corpul și în ceea ce privește ADN-ul, dar o mică schimbare în ADN-ul nostru ne-a permis să dezvoltăm limbajul [...] *În ultimii zece mii de ani nu s-a produs nicio evoluție biologică semnificativă sau vreo modificare a ADN-ului uman*“ (subl. n)¹⁵.

Nu e dificil de remarcat că argumentația lui St. Hawking este mai degrabă un scenariu, în care combină datele științei cu întâmplarea și imaginația, direcționând acea evoluție acolo unde ar vrea el să ajungă potrivit unor premise preconceptuate¹⁶. Prea multe coincidențe! De fapt, Hawking avea nevoie de evoluționismul lui Darwin pentru noile sale demersuri în fizica spațială. Nu putea să accepte creaționismul, care

15. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, pp. 131-132.

16. Există numeroase studii care demonstrează cât de puerile sunt aceste “dovezi” ale evoluționismului: Henry M. MORRIS, *The Long War against God*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1989; JOHN D. MORRIS, *The Young Earth*, Master Books, Green Forest, Arkansas, 1994; Henry MORIS, *Scientific Creationism*, Master Books, Green Forest, Arkansas, 1985.

a fost dovedit chiar și științific atât cât ține de sfera umană, pentru că această viziune ar fi intrat în coliziune cu dorința lui de a emite o teorie unificată despre începutul, funcționarea și evoluția universului exclusiv prin sine, deci pe baza unor legi fizice. Cine lecturează cărțile profesorului britanic nu poate să nu observe că argumentația lui Hawking seamănă mai degrabă cu o expunere în fața unui film în timpul căruia trăiești când stări de euforie, când sentimente de disperare. Hawking dă impresia că prin descoperirile fizicii omul se înalță deasupra întregului univers, contemplând măreț toate galaxiile și dintr-o dată apare din umbră *incertitudinea* care îl aruncă pe „împăratul universului” în abisurile întunecate ale aceluiași gigant univers. Cu alte cuvinte, profesorul se străduiește din răspuțeri să-L elimine cumva pe Dumnezeu din ecuația istoriei universului sau el ca om să pătrundă abuziv, fără Dumnezeu, „în gândirea lui Dumnezeu”, el care provine, cum spunea mai sus, dintr-o maimuță. Credem că este puțină lipsă de modestie și de simț al realității. De aceea, discursul lui Hawking nu odihnește cu nimic spiritul cititorului, afirmând și infirmând totul. Mai degrabă profesorul se află într-o contemplare de sine, încântat de rațiunea „proprie” cu ajutorul căreia jonglează cu noțiunile fizicii și cu galaxiile, decât să ofere o explicație sau o concluzie clară.

St. Hawking admite unele teorii nedemonstrabile, precum Big Bang-ul, teoria incertitudinii ș.a., pentru că, de asemenea, îi slujesc în demersurile sale. El însuși afirmă că teoria Big Bang-ului are marile sale slăbiciuni care răstoarnă știința în general, dar o acceptă fiindcă îl interesează ideea de singularitate ca început al universului, deci se încadrează în *modelul* său preconcept de explicare a universului:

„Noi cunoaștem numai ceea ce s-a întâmplat de la Big Bang, nu am putea să determinăm ce s-a întâmplat înainte. În ceea ce ne privește, evenimentele dinainte de Big Bang nu pot avea consecințe, astfel că ele nu trebuie să formeze o parte a unui model științific al universului. Prin urmare trebuie să le eliminăm din model și să spunem că timpul are un început la Big Bang”¹⁷.

După ce admite „Marea explozie”, Hawking recunoaște totuși că „știința nu ar putea explica de ce a fost universul așa cum a fost imediat

17. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului*, p. 66.

după big bang¹⁸. În alt loc, atunci când ajunge la obstacole asemănătoare, el spune că e nevoit să apeleze la ideea de Dumnezeu¹⁹, ca și cum Dumnezeu ar fi una dintre teoriile fizicii care acoperă zonele de umbră insondabile. Aceasta nu este o atitudine onestă. Ca și în cazul selecției naturale darwiniste, și după Big Bang totul în univers s-a orânduit așa de bine și de perfect! Pământul și planetele se rotesc în jurul soarelui pe orbită, fiind atrase de gravitația soarelui, dar nu într-atât de atrase încât să fie înghițite de soare și făcute scrum. În plus, distanța pe care Terra o are față de soare este propice vieții omului, faunei și florei. Ciudate coincidențe! De asemenea, stelele sunt statice fiindcă se țin „legate“ una de alta prin forța atracției gravitaționale și astfel nu se produce un haos general. Toate acestea și multe altele, în viziunea unor cercetători, pot fi produsul Big Bang-ului !?

Dacă Einstein susținea cu tărie caracterul static al universului, arătând în baza observațiilor și a calculelor sale că acesta este bine ancorat în pânza de păianjen a legilor fizice foarte precise, odată cu Edwin Hubble (1929) se susține faptul că universul cunoaște o expansiune, că galaxiile se îndepărtează una de alta. Dar această teorie a lui Hubble a fost preluată mai ales de Hawking, pentru că îi era utilă în construirea drumului său științific până la originile universului:

„Descoperirea de către Edwin Hubble în 1929 a expansiunii universului a schimbat complet discuția despre originea acestuia. Dacă se pornește de la actuala situație a galaxiilor și se derulează timpul înapoi, rezultă că toate galaxiile au trebuit să se afle la un loc una peste alta la un moment din trecut, acum zece, până la douăzeci de miliarde de ani. În acel moment care constituie singularitatea numită big bang, densitatea și curbura universului ar fi fost infinite“²⁰.

Teoria lui Hubble a fost pusă în relație cu teoria Big Bang-ului, așa încât această expansiune a universului își are începutul în marea explozie a acelei singularități originare și se continuă până astăzi. Pentru Hawking teoria expansiunii este importantă din două perspective: mai întâi, pentru că, mergând „pe urmele“ acestei expansiuni ajunge la

18. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 94.

19. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 94

20. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului*, p. 94.

singularitatea Big Bang-ului de care avea nevoie, iar în al doilea rând, această teorie îi este utilă pentru a demonstra că universul se autoconduce și se autoreglează până într-atât încât afirmă un determinism intrinsec în natura și funcționarea universului. Pentru el, „nu are prea mare importanță dacă acest determinism este datorat unui Dumnezeu atotputernic sau legilor științei”²¹. Totuși, pentru a nu risca prea mult, potrivit maximei dostoevskiene: „Dacă cred în Dumnezeu și El nu există, nu am pierdut nimic, dar dacă nu cred în Dumnezeu și El există, am pierdut totul”, Hawking afirmă și că „se poate afirma că legile științei sunt expresia voinței Domnului”²².

Expansiunea universului începută odată cu Big Bang, ca singularitate extrem de fierbinte, este văzută ca drumul formării universului și implicit a pământului. Această expansiune coincidea cu răcirea treptată și rapidă a temperaturii particulelor, lucru valabil și pe Terra unde la început existența viețuitoarelor nu era posibilă din cauza lipsei oxigenului. Hawking își imaginează totuși că rocile fierbinți au eliminat un gaz din care s-a format atmosfera pământului ca protecție. Apariția oxigenului o pune pe seama unor macromolecule care, consumând hidrogenul sulfurat, eliberau oxigenul necesar formării organismelor și declanșării evoluției la capătul căreia se află rasa umană²³. Deși scenariul este mulțumitor, Hawking este cinstit cu sine însuși și recunoaște că acest film nu abolește totuși câteva întrebări esențiale și inconfortabile, precum: de ce a fost universul timpuriu așa de fierbinte? de ce, în urma exploziei, universul s-a format, la scară mare, așa de omogen? de ce ...?²⁴

Deși la prima vedere optica asupra universului descrisă de Hawking pare a fi o noutate în știință sau un pas înainte al umanității, în realitate acest sistem științific-filosofic, în esență, nu este altceva decât o întoarcere la gândirea grecească din antichitate și la ereziile gnostice și deiste din primul mileniu creștin. Se pare că Hawking nu se deosebește prea mult de filozofii sau ereticii din antichitate cărora

21. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 138.

22. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 138.

23. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului*, p. 141.

24. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului*, pp. 141-142.

Sfinții Părinți le-au răsturnat sistemele de gândire privind cosmogonia într-o manieră atât de lucidă și argumentată. Din întreg sistemul de gândire al profesorului englez ies la suprafață două concluzii importante: universul nu are nici început și nici sfârșit, așa cum susținea Aristotel, fiind de sine stătător și absolut, și, a doua variantă, pur deistă, afirmă că Dumnezeu nu a fost decât un ordonator al universului aflat în dezordine, pe care, ulterior, l-a lăsat să se autoguverneze prin legile pe care i le-a imprimat. Iată, concret, cuvintele lui:

„Ideea că spațiul și timpul pot forma o suprafață închisă fără limite are, de asemenea, implicații profunde pentru rolul lui Dumnezeu în problemele universului. Datorită succesului teoriilor științifice în descrierea evenimentelor, majoritatea oamenilor a ajuns să creadă că Dumnezeu a permis universului să evolueze conform unui set de legi și nu intervine în univers pentru a încălca aceste legi. Totuși, legile nu ne spun cum trebuie să fi arătat universul la început – ar fi încă la latitudinea lui Dumnezeu să întoarcă ceasul și să aleagă modul în care să-l pornească. Atâta timp cât universul a avut un început, putem presupune că a avut un creator. Dar, dacă universul este complet independent, neavând limită sau margine, el nu ar fi avut nici început, nici sfârșit: el pur și simplu ar fi fost. Și atunci, la ce bun un creator?”²⁵.

Eroarea de fond a dialecticii lui Hawking constă în premisele de la care pornește în cunoașterea universului și a lui Dumnezeu și anume vrea să cunoască totul prin prisma conceptelor și categoriilor firii și experienței noastre limitate. Mai mult, Dumnezeu nu este inclus în ecuația gândirii sale ca Dumnezeu-Treime de Persoane, cu atribute absolute în toate direcțiile, ci o entitate ajustată după cerințele modelului său științific până într-atât încât și omul pare să fie superior acelei divinități „create” de Hawking. De orice factură ar fi, gnoseologia umană este tributară „raporturilor de analogie față de cele create și nu se extinde asupra celor necreate”²⁶ și din acest motiv aspectele care depășesc sfera creatului nu pot fi percepute decât *împreună cu Cel necreat*. Pretenția lui Hawking de a ajunge să cunoască „gândirea lui Dumnezeu” înseamnă a cunoaște firea sau esența Lui, deci a fi ca Dumnezeu, însă realitatea nu ne arată acest lucru. Iată unele

25. S. HAWKING, *Scurtă istorie a timpului*, p. 165.

26. I. ROMANIDIS, *Teologia patristică*, p. 225.

explicații patristice oferite de părintele profesor Ioannis Romanidis în acest sens:

„Omul, participând la lucrarea lui Dumnezeu, cunoaște doar ceea ce Dumnezeu îi descoperă. Dacă omul ar participa în experiența îndumnezeirii la firea lui Dumnezeu, ar avea toată cunoșterea pe care o deține Sfânta Treime. Și, întrucât omul cunoaște că nu deține toată cunoașterea Sfintei Treimi, din acest motiv se consideră blasfemie a se spune că omul participă la ființa lui Dumnezeu. Omul este într-adevăr ne-părtaș la firea lui Dumnezeu”²⁷.

„Cei care dețin ființa dumnezeiască sunt doar Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Doar Dumnezeu Își cunoaște propria Sa fire. Tatăl Își cunoaște firea Sa, Fiul Își cunoaște firea Sa, Duhul Își cunoaște firea Sa. Astfel, cunoașterea firii lui Dumnezeu se află doar în posesia Celor Trei Persoane ale Sfintei Treimi. Nu este în posesia oamenilor această cunoaștere. De aceea, omul cunoaște despre Dumnezeu numai ceea ce cunoaște din revelație, în experiența îndumnezeirii”²⁸.

Cărțile profesorului britanic destinate publicului larg nu au scopul informării asupra a noi cercetări sau descoperiri, ci infuzarea subliminală a unei noi concepții de viață. Mai exact, el induce ideea că omnia și întreg universul există pe cont propriu și că orice tradiție religioasă nu are nicio valoare. Hawking consideră că umanitatea se află într-o zonă suspendată între incertitudini. Suntem ca treziți dintr-o hipnoză și nu știm ce e cu noi, dar el promite că, prin știință, ne va lămuri asupra originii noastre și asupra țelului nostru și astfel rasa umană va triumfa. Ca atare, așa cum afirma ziarul londonez *The Independent* referindu-se la *O scurtă istorie a timpului*, această știință dezvoltată de Hawking conține premisele unui sistem de cult²⁹, adică o nouă optică religioasă fără Dumnezeu, locul Lui fiind luat de umanitatea însăși sau, mai concret, de știință (o asemenea receptare a avut-o și evoluționismul lui Darwin). Din păcate, oamenii, aflând anumite teorii și noțiuni științifice pompoase, precum Big Bang, Big Crunch, expansiunea universului, găurile negre, colapsul universului, „mai multe istorii” etc., deși nu le înțeleg, le acceptă “prin credință”. Efectul

27. I. ROMANIDIS, *Teologia patristică*, p. 173.

28. I. ROMANIDIS, *Teologia patristică*, p. 173.

29. S. HAWKING, *Visul lui Einstein*, p. 45.

se manifestă subtil și viclean, acționând la bazele religioase creștine ale vieții noastre. Chiar dacă nu se neagă direct și violent Revelația creștină, adevărul ei este trecut totuși în rândul acelor produse sociale relative, pentru că, iată, știința este cea care ne oferă perspectivele absolute ale existenței noastre. În realitate, oamenii de știință potrivnici lui Dumnezeu nu fac decât să descrie în anumite limite splendoarea universului creat de Dumnezeu și, deși observă că acesta funcționează în baza unor legi matematice și fizice precise, ei vor totuși să elaboreze o teorie unificată în care să demonstreze că acest mecanism uriaș este absolut în sine.

În loc de concluzii

Redăm mai jos câteva dintre concluziile mature și deplin verificate ale savantului român Petre Țuțea, tocmai pentru că ideile sale demonstrează fragilitatea unei științe autonome sau insuficient de recunoscătoare Creatorului bun și delicat al omului și al întregului univers:

„Dumnezeu S-a revelat, dovadă că *este*. De fapt, vânzoleala asta haotică a lumii actuale, frământarea lumii actuale, mă convinge că nu există decât Dumnezeu. Că totul e muritor, și universul și omul, și că lumea a fost făcută din nimic și o va spulbera din orgoliul divin de a o face din nou – considerând că prima Lui ispravă s-a înecat istoric“³⁰.

„Fără Dumnezeu, omul rămâne un biet animal rațional și vorbitor, care vine de nicăieri și merge spre nicăieri. Și el rămâne așa chiar dacă este laureat al premiului Nobel sau măturător. Când, unde și în ce scop a apărut el în calitatea asta de om? Dacă se întreabă singur, și nu e un zeu în colțul casei care să-i reveleze data începutului, înseamnă că omul rămâne un biet animal rațional care vine de nicăieri și merge spre nicăieri“³¹.

„Fără credință și Biserică, omul rămâne un simplu animal rațional și muritor, raționalitatea având doar caracterul unei mai mari puteri de adaptare la condițiile cosmice decât restul dobitoa-

30. ***, *322 de vorbe memorabile ...*, pp. 39-40.

31. ***, *322 de vorbe memorabile ...*, p. 75.

celor. Când zici că omul e un animal rațional, atributul raționalității îl distinge de restul vietăților, nescotându-l din perspectiva morții absolute. Moartea devine relativă, ca o trecere, numai prin religie – știința, oricât de savantă, nescotând omul decât aparent din regnul animal. Nicio consolare că eu mă deosebesc de elefant sau de capră pentru că fac silogisme, dacă apar și dispar în mod absurd din natură³².

32. ***, *322 de vorbe memorabile ...*, p. 77.